

ارزیابی کیفیت آموزش و امکانات گروه دندانپزشکی ترمیمی از دیدگاه دانشجویان دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی کرمان در سال ۱۳۹۳

نیلوفر شادمان^{۱*}، شهرام فرزین ابراهیمی^۲، ملوک ترابی^۳، سینا صفری^۴، سارا خالقی^۵، مرضیه کریمی افشار^۶

۱. متخصص دندانپزشکی ترمیمی و زیبایی، دانشیار، گروه ترمیمی و زیبایی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کرمان، ایران
۲. متخصص دندانپزشکی ترمیمی و زیبایی، استادیار، گروه ترمیمی و زیبایی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کرمان، ایران
۳. متخصص پاتولوژی دهان فک و صورت، دانشیار، گروه پاتولوژی دهان و فک و صورت، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کرمان، ایران
۴. متخصص پروتزهای دندانی، استادیار، گروه پروتز، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کرمان، ایران
۵. دندانپزشک، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کرمان، ایران
۶. متخصص ارتودنسی، استادیار، گروه ارتودنسی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کرمان، ایران

● دریافت مقاله: ۹۵/۵/۵ آخرین اصلاح مقاله: ۹۵/۸/۱۵ ● پذیرش مقاله: ۹۵/۹/۷

زمینه و هدف: رشته دندانپزشکی ترمیمی یکی از رشته‌های پایه‌ی دندانپزشکی است و دیدگاه دانشجویان در زمینه آموزش این رشته می‌تواند در یافتن و حل نقایص و کمبودهای موجود کمک‌کننده باشد. مطالعه حاضر به منظور ارزیابی دیدگاه دانشجویان دانشکده دندانپزشکی کرمان نسبت به آموزش دندانپزشکی ترمیمی، امکانات، و فضای فیزیکی موجود انجام گردید.

روش کار: مطالعه مقطعی-توصیفی حاضر روی کلیه دانشجویان سال چهارم، پنجم، و ششم دانشکده دندانپزشکی کرمان انجام شد. ابزار جمع‌آوری اطلاعات، پرسشنامه‌ای دو بخشی بود؛ بخش اول پرسشنامه شامل اطلاعات دموگرافیک، و بخش دوم دربردارنده ۳۸ سوال در زمینه‌های محیط، امکانات آموزشی، نحوه آموزش و ارزشیابی، و یک سوال تشریحی باز بود که بر اساس مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت (از بسیار مطلوب تا بسیار نامطلوب) ارزش‌گذاری شد. آنالیز داده‌ها با آزمونهای *t test* ANOVA و رگرسیون خطی، و با کمک نرم افزار SPSS در سطح معنی‌داری ۰,۰۵ انجام گردید.

یافته‌ها: از ۱۱۰ دانشجوی شرکت‌کننده، ۶۱/۸٪ زن و ۳۸/۲٪ مرد بودند. میانگین نمره نگرش (بین ۲۶ تا ۱۳۰ امتیاز) $111/30 \pm 84/86$ بود. تفاوت معنی‌داری در نمره نگرش کلی بین جنس، سنوات تحصیلی و نمره‌های مختلف ترمیمی وجود نداشت. با این حال، تنها در حیطه آموزش، نگرش دانشجویان سال پنجم و ششم بطور معنی‌داری بهتر از دانشجویان سال چهارم بود.

نتیجه‌گیری: به نظر می‌رسد که میزان رضایتمندی از آموزش نظری و بالینی درس ترمیمی دانشکده دندانپزشکی کرمان از وضعیت مطلوبی برخوردار بوده و تنها فضای فیزیکی و تجهیزات بخش ترمیمی نیازمند بهبود باشند.

کلید واژه‌ها: دندانپزشکی ترمیمی، آموزش، دیدگاه، دانشجو، کرمان

*نویسنده مسؤول: گروه آموزشی ترمیمی و زیبایی، دانشکده دندانپزشکی کرمان، انتهای خیابان شفا، بلوار جمهوری اسلامی، کرمان، ایران

● Email: niloo_shad@yahoo.com

● تلفن: ۰۳۴-۳۲۱۱۹۰۲۱ ● نمابر: ۰۳۴-۳۲۱۱۹۰۲۱

مقدمه

بر اساس گزارش کنگره جهانی آموزش دندانپزشکی، آموزش دندانپزشکی به عنوان آموزشی پیچیده، انرژی بر، و اغلب پر استرس در نظر گرفته می شود. کار دندانپزشک نیازمند مهارت های بالینی و اداره بیمار است (۱). همچنین، آموزش دندانپزشکی یکی از گرانترین برنامه های آموزشی دانشجویان گروه پزشکی می باشد (۲). مطالعات اندکی در خصوص برنامه آموزش دندانپزشکی از دیدگاه دانشجویان انجام شده است. دانشجویان، به عنوان مصرف کنندگان آموزش دندانپزشکی، می توانند سرمایه های ارزشمندی در فراهم ساختن بازخورد و پیشنهادات برای بازنگری برنامه آموزشی و بهبود محیط آموزشی باشند (۳). نظرات دانشجویان دندانپزشکی در مورد محتوا، ساختار، و کیفیت آموزش جزء اساسی ارزیابی کوریکولوم و منبع اطلاعاتی مهمی در سیاست گذاری های آموزشی است (۴). علم دندانپزشکی هر روزه در حال پیشرفت بوده و لازم است دانشجویان با پیشرفتهای جدید آشنا شوند.

دانشجویان، به عنوان یکی از ارکان اصلی دانشگاه، پیکره اصلی سازمان ها و ارگان های مختلف جامعه ی آینده را تشکیل می دهند. رسالت بزرگ دانشگاه های علوم پزشکی در تربیت نیروهای انسانی کارآمد، متخصص، و متعهد برای حل نیازهای بهداشتی و درمانی مردم موجب می شود جایگاه ویژه این مراکز در جامعه هر روز بیش از پیش آشکار شده و بر لزوم استفاده از روش های نوین، صحیح، استاندارد، و مبتنی بر اصول علمی توأم با بهره گیری از اساتید فن و امکانات و تجهیزات مدرن امروزی مهر تایید زده شود تا بدین طریق یکی از مهم ترین مشکلات بهداشتی کشور، که همانا مشکلات و بیماری های دهان و دندان است، برطرف گردد (۵).

در این میان، آموزش دندانپزشکی ترمیمی بخش مهمی از آموزش دندانپزشکی است. دانشجویان دندانپزشکی باید اصول دندانپزشکی محافظه کارانه را فرا گرفته و بتوانند کارایی و زیبایی را به دندانانی که به شدت تخریب شده بازگردانند (۶).

در عصر حاضر با درنظر گرفتن سرعت و پیوستگی تحولات دانش دندانپزشکی، لازم است بازبینی مستمر برنامه های آموزشی جهت برآوردن انتظارات نظام آموزشی بیش از پیش مورد توجه مسئولین قرارگیرد (۷). یکی از مهمترین حوزه های بررسی کفایت آموزش و ارزشیابی در راستای بهبود و ارتقای آن، حیطه دانشجویی است که گروه هدف برنامه های آموزشی را تشکیل می دهد (۸). هرچند روش های مختلفی برای ارزیابی کوریکولوم های آموزشی وجود دارد، بررسی دیدگاه دانشجویان به منظور کشف زوایای مجهول و مشکلات موجود در زمینه آموزش آکادمیک از اهمیت خاصی برخوردار است (۹). بهره گیری از دیدگاه دانشجویان، به منظور بهبود کیفی و کمی آموزش، می تواند در شناساندن هر چه بهتر نقاط ضعف و قوت راه گشا باشد (۱۰).

هدف اصلی رشته دندانپزشکی ترمیمی و زیبایی، حفظ حیات پالپ از طریق پیشگیری از ایجاد پوسیدگی در دندان با استفاده از روش های مختلف، و تشخیص پوسیدگی در مراحل ابتدایی است. به علاوه، تشخیص وضعیت پوسیدگی و در صورت لزوم انجام مداخله ی درمانی جهت حذف ضایعه ایجاد شده با بهره گیری از محافظه کارترین روش ها، انجام کارهای زیبایی همچون اصلاح شکل نامناسب و یا رنگ نامطلوب دندان، برطرف کردن فواصل نازیبای بین دندان ها، شکستگی دندان، و نیز پر کردن موقت یا دائم فضاهای بی دندانی در حوزه ی تخصصی رشته دندانپزشکی ترمیمی و زیبایی است.

با توجه به اهمیت ارزیابی سیستم آموزشی دندانپزشکی و اینکه حجم زیادی از مراقبت های بالینی فارغ التحصیلان دندانپزشکی عمومی مختص رشته دندانپزشکی ترمیمی است، و درنظر داشتن این نکته که تاکنون کیفیت آموزش و امکانات آموزشی گروه آموزشی ترمیمی دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی کرمان در هیچ مطالعه ای مورد بررسی و ارزیابی قرار نگرفته، مطالعه حاضر طراحی شد. هدف مطالعه حاضر بررسی نقطه نظرات دانشجویان درباره کیفیت آموزش و

دندانپزشکی کرمان و در انتها یک سوال آزاد در خصوص نظرات و پیشنهادات دانشجویان برای ارتقای کیفیت آموزش ترمیمی در دانشکده تدوین شد.

پس از ارائه توضیحات لازم در مورد هدف و موضوع طرح پژوهشی حاضر، پرسشنامه ها در اختیار ۱۲۹ دانشجوی دندانپزشکی سالهای چهارم، پنجم، و ششم قرار داده شد و پس از اخذ رضایت کتبی آگاهانه، ۱۱۰ نفر از آنها وارد مطالعه شدند. قابل ذکر است که این پرسشنامه ها بدون نام و محرمانه بودند و از اطلاعات حاصله صرفاً جهت آمارهای استفاده شد.

علاوه بر این، متغیرهای دموگرافیک شامل سن، جنس، سال تحصیل، و آخرین نمره ترمیمی نظری و عملی دانشجویان نیز مورد سوال واقع شد.

نحوه نمره دهی پرسشنامه بر اساس مقیاس ۵ گزینه ای لیکرت (بسیار مطلوب نمره ۵، مطلوب ۴، نیمه مطلوب ۳، نامطلوب ۲، و بسیار نامطلوب ۱) بود. نمره ی کلی ۲۶ سوال نگرش پرسشنامه در محدوده ۲۶ تا ۱۳۰ امتیاز بود. محدوده نمره کلی پرسشنامه و نمرات هر حیطه به سه دامنه ی کوچکتر تقسیم شد که از بیشترین امتیاز به کمترین امتیاز با عناوین دیدگاه مثبت، متوسط، و منفی مشخص گردید.

آنالیز داده ها با کمک نرم افزار SPSS و از طریق آزمون های t test، ANOVA، و رگرسیون خطی انجام گردید و سطح معنی داری ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

یافته‌ها

از میان ۱۲۹ نفر دانشجوی دندانپزشکی گروه هدف، ۱۱۰ (85.27%) نفر به پرسشنامه پاسخ دادند، که ۳۸/۲٪ از آنها مرد و ۶۱/۸٪ زن بودند. میانگین سنی دانشجویان 24 ± 2 سال بود؛ ۳۹/۱٪ پاسخ دهندگان دانشجوی سال ششم، ۳۲/۷٪ دانشجوی سال پنجم، و ۲۸/۲٪ دانشجوی سال چهارم بودند. میانگین نمره ترمیمی نظری کسب شده توسط این دانشجویان $16/05 \pm 1/05$ در محدوده ۱۲/۲۵ تا ۱۸/۸۹؛ و میانگین نمره

امکانات بخش ترمیمی دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی کرمان است.

روش کار

مطالعه حاضر از نوع مقطعی-توصیفی بوده و در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ به صورت سرشماری روی کلیه دانشجویان دندانپزشکی دانشگاه کرمان که حداقل یکی از واحدهای عملی دندانپزشکی ترمیمی را در بخش ترمیمی گذرانده بودند (دانشجویان سال چهارم، پنجم، و ششم) انجام شد. بر این اساس، اسامی کلیه دانشجویانی که واحدهای نظری پیش نیاز واحد عملی مربوطه را گذرانده بودند از بخش آموزش دانشکده دندانپزشکی کرمان استخراج گردید تا اطمینان حاصل گردد که کلیه دانشجویان واجد شرایط به مطالعه فراخوانده شده اند.

داده های این پژوهش توسط پرسشنامه جمع آوری گردید. این پرسشنامه پژوهشگر ساخته مشتمل بر ۳۸ سوال در حیطه های امکانات و تجهیزات، نحوه آموزش دروس ترمیمی (نظری و عملی در بخشهای پری کلینیک و کلینیک)، و نحوه ارزشیابی دانشجویان به همراه تعدادی سوال کلی بود که با استفاده از مقالات و متون مرتبط طراحی گردید. ضریب روایی کلی پرسشنامه، با بهره گیری از اساتید متخصص دندانپزشکی ترمیمی دانشکده و مشاور آمار، ۹۵٪ محاسبه گردید. به منظور تعیین پایایی، پرسشنامه دو بار و به فاصله ی سه هفته به صورت تصادفی در اختیار ۲۰ نفر از افراد مورد مطالعه قرار گرفت و ضریب interclass correlation آن ۰/۸ محاسبه گردید. در این پرسشنامه، در حیطه تجهیزات ۹ سوال امتیازی، در حیطه نحوه آموزش ۱۰ سوال امتیازی و ۳ سوال توصیفی، در حیطه امتحانات و نحوه ی ارزشیابی ۲ سوال امتیازی و ۳ سوال توصیفی ارائه شد. دیگر سوالات شامل ۵ سوال امتیازی در موضوعات مختلف و ۲ سوال توصیفی نظرسنجی بودند. همچنین، ۴ سوال توصیفی به صورت کلی در مورد نقاط قوت و ضعف آموزش نظری و عملی رشته ترمیمی در دانشکده

ترمیمی عملی آنها $17/62 \pm 1/03$ در محدوده $14/88$ تا $20/00$ بود.

نمره ی کلی ۲۶ سوال نگرش پرسشنامه (سوالات امتیازی) در محدوده ۲۶ تا ۱۳۰ امتیاز، با میانگین $84/86 \pm 11/30$ بود. در حیطه امکانات و تجهیزات بخش ترمیمی، میانگین نمره به دست آمده $26/59 \pm 4/87$ از حداکثر ۴۵ امتیاز بود. در حیطه نحوه آموزش ترمیمی، میانگین نمره حاصله $32/73 \pm 6/09$ از حداکثر ۵۰ امتیاز، و در حیطه نحوه ارزشیابی و امتحانات ترمیمی، میانگین نمره به دست آمده $6/91 \pm 1/64$ از حداکثر ۱۰ امتیاز بود و در زمینه سایر موارد مربوط به بخش ترمیمی (کنترل عفونت، طرز برخورد با دانشجویان، میزان استرس، ...)، میانگین نمره به دست آمده $18/60 \pm 2/23$ از حداکثر ۲۵ امتیاز بود. دیدگاه کلی دانشجویان نسبت به بخش ترمیمی در نمودار ۱ ارائه شده است.

بر اساس داده های جمع آوری شده و با کمک t test، بین نمره نگرش کلی و همچنین نمره های نگرش در هر حیطه (امکانات، آموزش، امتحانات و سایر موارد) با جنسیت ارتباط معنی داری مشاهده نشد ($P < 0/05$).

با استفاده از آزمون ANOVA و مقایسه نمره نگرش کلی و همچنین نمره نگرش در حیطه های مختلف بر اساس سنوات تحصیلی مشخص شد که فقط در حیطه نحوه آموزش بین دانشجویان سال ششم و چهارم ($P = 0/013$) و همچنین بین دانشجویان سال پنجم و ششم تفاوت معنی داری ($P = 0/05$) وجود دارد و دانشجویان سال بالاتر نگرش بهتری داشتند

نمرات ترمیمی نظری و عملی دانشجویان در سه دامنه رده بندی شد، به طوری که گروه اول نمرات $12-13/99$ ، گروه دوم نمرات $14-16/99$ ، و گروه سوم نمرات $17-20$ را کسب کردند؛ طبق آزمون ANOVA، دیدگاه دانشجویان با محدوده نمرات عملی $17-20$ نسبت به آموزش به طور معنی داری بهتر از دانشجویان با نمرات $14-16/99$ بود ($P = 0/022$).

همچنین، نتایج بدست آمده در خصوص سوالات توصیفی نظرسنجی در جدول ۱ خلاصه شده است.

آنالیز چند متغیره بین متغیر وابسته ی میانگین نمرات نگرش به صورت کلی و حیطه های مختلف و همزمانی متغیرهای مستقل سن، جنسیت، سال ورودی، نمره ی ترمیمی نظری و عملی نشان داد که ارتباط معنی داری بین این متغیرها و متغیر دیدگاه دانشجویان در ارزیابی کلی، حیطه ی امکانات، امتحانات و سایر موارد وجود ندارد و تنها بین دیدگاه نسبت به آموزش با ورودی و محدوده نمره ی عملی ارتباط معنی داری دیده شد. به طوری که در مورد نحوه آموزش، دیدگاه دانشجویان سال چهارم به طور معنی داری ضعیف تر از دیدگاه دانشجویان سال ششم ($P = 0/05$ و $\beta = -2/273$) و دیدگاه دانشجویان با نمرات عملی $17-20$ به طور معنی داری بهتر از دیدگاه دانشجویان با نمرات $14-16/99$ بود ($P = 0/022$) و $\beta = 0/250$ بود.

پیشنهادات مطرح شده ی دانشجویان، که بصورت سوال باز مطرح شد، به شرح زیر میباشد:

-تعداد و تنوع ریکوارمنت ها افزایش یافته و امکان انجام کارهای پیچیده تر برای دانشجویان فراهم آید (این مورد پرتکرارترین پیشنهاد بود).

- در ریکوارمنت ها تعداد هر نوع درمان موظفی دانشجویان مشخص شود تا همه انواع درمانها حداقل یک بار انجام شود.
-به دانشجویان علاقمند اجازه انجام کارهای تخصصی تر و زیبایی داده شود.

-وضعیت یونیت ها (از نظر کمی و کیفی)، تهویه، فضای بخش، وسایل، و مواد ترمیمی بهبود یابد.

-امکان ارائه تشخیص و طرح درمان کلی برای بیماران توسط دانشجویان فراهم گردد.

- در پری کلینیک، بیشتر روی دندان طبیعی کار شود و برای پری کلینیک فانтом هد فراهم گردد.

-برای دانشجویان فیلم آموزشی تهیه و ارائه گردد.

بحث و نتیجه گیری

لازم است دانشکده های دندانپزشکی، به عنوان محیط یادگیری، تغییرات مثبت و سازنده ای مطابق دیدگاه دانشجویان اعمال کنند تا با تشویق و رغبت بیشتر، یادگیری پایدار و مستمر گردد (۱۱). در این میان، آموزش دندانپزشکی ترمیمی بخش مهمی از آموزش دندانپزشکی است (۶). ارزشیابی آموزشی، فعالیتی رسمی است که برای تعیین کیفیت اثربخشی و یا ارزش یک برنامه، فرایند، هدف، یا برنامه درسی به اجرا در می آید (۷). در این راستا نظرات دانشجویان دندانپزشکی در مورد محتوا، ساختار، و کیفیت آموزش جزء اساسی ارزیابی کوریکولوم و منبع اطلاعاتی مهم در سیاست گذاری های آموزشی به شمار می آید (۴). این مطالعه به بررسی نظرات دانشجویان در ارتباط با کیفیت آموزش در دندانپزشکی ترمیمی و امکانات بخش ترمیمی دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی کرمان پرداخته است.

با توجه به میانگین نمره نگرش کلی، دیدگاه دانشجویان دانشکده دندانپزشکی کرمان نسبت به آموزش در بخش ترمیمی متوسط (رو به مثبت) است که این نقطه قوت مهمی برای این بخش محسوب می گردد. در مطالعه نجفی و همکاران (۶)، دانشجویان از سیستم آموزش دندانپزشکی ترمیمی دانشگاه شهید بهشتی رضایت نسبی داشتند. مطالعه پژهان و همکاران در سال ۱۳۸۷ روی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی سبزوار در مورد میزان رضایتمندی آنان از وضعیت آموزشی و امکانات این دانشگاه نیز در مجموع نشان دهنده رضایت متوسط از وضعیت موجود بود (۱۲). مطالعاتی که در بخشهای پریدونتیکس و اندودنتیکس دانشکده دندانپزشکی کرمان انجام شد میزان رضایتمندی کمتری را نشان داد (۱۳ و ۱۴ و ۱۵). به نظر می رسد این تفاوت نشان دهنده عملکرد قابل قبول بخش ترمیمی از دیدگاه دانشجویان باشد. بخش مهمی از کار دندانپزشکی، استفاده از تجهیزات و وسایل برای درمان بیماران است، و کمبود وسایل و تجهیزات، یا مستهلک و خراب بودن آنها تأثیر مستقیمی بر آموزش بالینی

دارد (۸). طبق مطالعه امانت و همکاران، کمترین میزان رضایتمندی در حیطه های مختلف دانشکده دندانپزشکی شیراز مربوط به تجهیزات و امکانات بخش ها بود (۵). مطالعه حاضر نشان داد که دیدگاه کلی دانشجویان نسبت به امکانات و تجهیزات بخش ترمیمی دانشکده دندانپزشکی کرمان متوسط رو به منفی است که البته در مقایسه با مطالعات مشابه در بخشهای دیگر دانشکده از میزان رضایتمندی بالاتری برخوردار است (۱۳ و ۱۴ و ۱۵)؛ هر چند بخش ترمیمی دانشکده دندانپزشکی کرمان نسبت به دانشکده دندانپزشکی مشهد از امکانات و تجهیزات ضعیف تری بهره مند است (۸).

طبق مطالعه حاضر، در حیطه نحوه آموزش در بخش ترمیمی، دیدگاه متوسط رو به مثبت بود و دانشجویان از نحوه آموزش در این بخش رضایت نسبی داشتند. دیدگاه دانشجویان همین دانشکده نسبت به نحوه آموزش در پری کلینیک و کلینیک اندو، و کلینیک و پریو نیز مشابه بود (۱۴ و ۱۵ و ۱۶)؛ بر اساس مطالعه اسلامی پور و همکاران در زمینه نحوه آموزش در دانشکده دندانپزشکی اصفهان، کمترین میزان رضایتمندی دانشجویان از اساتید بخش ترمیمی بود که دلیل آن با توجه به یافته های حاصل از پرسشنامه، نبود آموزش علمی مناسب و کافی گزارش شد (۱۰).

ارزشیابی میزان یادگیری دانشجویان از اهمیت بالایی برخوردار است و بازخورد آن به تغییر روشهای آموزشی کارآمدتر می انجامد؛ لازم است در این خصوص از تناسب و سازگاری روش های ارزشیابی با اهداف آموزشی اطمینان حاصل گردد. در این مطالعه، در حیطه نحوه ارزشیابی و امتحانات و نمره دهی بخش ترمیمی دانشکده دندانپزشکی کرمان، دیدگاه متوسط نزدیک به مثبت بود. روش کنونی ارزشیابی و نمره دهی ترمیمی عملی مجموعی از ۱۴ نمره عملکرد عملی دانشجویان در طول ترم و ۶ نمره امتحان کتبی پایان ترم است. در حالیکه در این مقوله رضایت دانشجویان دانشکده دندانپزشکی دانشگاه کرمان در بخشهای پریدونتیکس و اندودونتیکس در سطح پایینی قرار

بیشتر دانشجویان وجود یک دستیار برای در دسترس قراردادن مواد و وسایل مورد نیاز را بسیار زیاد ضروری دانستند؛ این مساله حائز اهمیت سبب کاهش استرس، افزایش سرعت، و بهبود عملکرد دانشجو در بخش و رعایت بیشتر اصول کنترل عفونت می‌گردد.

طبق این مطالعه، تقریباً درصد زیادی از دانشجویان حضور و انجام کار عملی در بخش ترمیمی را لذت بخش خواندند که این می‌تواند نشانه‌ی عملکرد و رفتار مناسب اساتید و پرسنل این بخش باشد.

در این مطالعه بین نمره ارزشیابی کلی پرسشنامه و همچنین نمره‌های هر حیطه با جنسیت ارتباط معنی‌داری مشاهده نشد؛ هرچند به طور توصیفی، دیدگاه دانشجویان دختر کمی ضعیف‌تر از پسران بود که این نتیجه همراستا با نتایج سایر مطالعات مشابه است (۱۳ و ۱۴ و ۱۶).

با مقایسه میانگین نمرات به دست آمده از سه سال تحصیلی، مشخص شد دیدگاه دانشجویان سال ششم و پنجم نسبت به نحوه آموزش در بخش ترمیمی بهتر از دانشجویان سال چهارم بوده که این می‌تواند با تخصصی‌تر و پیچیده‌تر شدن آموزش‌ها، افزایش مهارت در سال‌های آخر تحصیل، و نیز حجم بیشتر مطالب آموزشی با بالا رفتن سنوات تحصیل مرتبط باشد؛ زیرا افزایش مهارت و اطلاعات دانشجو به طور اختصاصی روی دیدگاه وی تاثیر می‌گذارد. این نتیجه بدست آمده در مطالعه ما با نتایج حاصل از مطالعه محمدی و همکاران همخوانی دارد (۱۵). اما نظرات دانشجویان در مورد بخش ترمیمی در مطالعات امانت و همکاران و اسلامی پور و همکاران طی سنوات تحصیلی مختلف یکسان بود (۵ و ۱۰).

نتایج حاصل از آنالیز چند متغیره بین متغیر وابسته میانگین نمرات نگرش (به صورت کلی و یا حیطه بندی شده) و همزمانی متغیرهای مستقل سن، جنسیت، سال ورودی و نمره ترمیمی نظری و عملی نشان داد که دیدگاه دانشجویان سال چهارم نسبت به نحوه آموزش در بخش ترمیمی به طور معنی‌داری ضعیف‌تر از دانشجویان سال ششم بوده و همچنین،

داشت (۱۵ و ۱۶)، که بنظر می‌رسد از نظر دانشجویان این نحوه ارزیابی مناسب‌تر و عادلانه‌تر باشد.

در سایر موارد مربوط به بخش ترمیمی (استرس، نحوه‌ی برخورد با دانشجویان، کنترل عفونت، و...)، دیدگاه دانشجویان در کل مثبت ارزیابی شد که در ادامه به تفکیک در مورد آنها بحث خواهد شد.

با توجه به جدیت مشکلات ناشی از عدم رعایت اصول کنترل عفونت، رعایت این نکات علاوه بر علمی بودن، امری اخلاقی است (۸). در این مطالعه بیشتر دانشجویان رعایت اصول کنترل عفونت در بخش ترمیمی را مطلوب گزارش کردند. اگرچه توجه بیشتر و رعایت کامل و همه‌جانبه این اصول توسط دانشجویان ضروری به نظر می‌رسد، بخشی از این مشکلات ناشی از کمبود امکانات و تجهیزات نسبت به تعداد دانشجویان است.

احساس امنیت و آرامش حین کار در بخش، که توسط اساتید و پرسنل به محیط کاری القا می‌شود، نقش مهمی در کاهش اضطراب، افزایش تمرکز و رضایت دانشجویان داشته، اکثر دانشجویان این مطالعه نحوه برخورد اساتید و کارکنان بخش ترمیمی را روی هم رفته مطلوب اعلام کردند.

از نظر اکثر دانشجویان مطالعه حاضر، میزان استرس وارده در بخش ترمیمی دانشکده‌ی دندانپزشکی کرمان در حد متوسط بود که این میزان کمتر از استرس وارده در بخش اندو همین دانشکده بود؛ چرا که طبق نتایج حاصل از مطالعه انجام شده، بیش از ۸۰٪ از دانشجویان استرس موجود در بخش اندو را بیش از سایر بخش‌ها اعلام کردند (۱۶) که دلیل این تفاوت می‌تواند، صرف نظر از تفاوت در تکنیک کاری و نوع کار درمانی این دو رشته متفاوت، در نحوه برخورد بخش با مشکلات ایاتروژنیک و سایر مشکلات حین گذراندن دوره توسط دانشجویان باشد. همچنین، امکان تکمیل ریکوارمنت ترمیمی خارج از برنامه کاری نیز می‌تواند از دیگر علل کمتر بودن استرس دانشجویان در بخش ترمیمی باشد.

در مطالعه صنعت خانی و همکاران، بیشتر دانشجویان ضرورت برگزاری آزمون کتبی جهت سنجش یادگیری در بخش ترمیمی را زیاد دانستند (۸) و در مطالعه فاریابی و همکاران، بیشتر دانشجویان نسبت به برگزاری امتحان عملی بصورت آسکی نظر منفی داشتند (۱۷)؛ به طور کلی بنظر می رسد که ترکیبی از روش های فوق در هر ترم برای ارزیابی دانشجویان بسیار عادلانه تر و منطقی تر از استفاده از یک یا دو روش باشد.

در این مطالعه جهت افزایش کارایی و عملکرد در کار عملی ترمیمی، امتحان ورود به بخش بیش از دیگر موارد مد نظر دانشجویان بود که این مشابه نتایج حاصل از دیگر مطالعات است (۱۶ و ۸).

اصلی ترین عامل ایجاد استرس در بخش ترمیمی دانشکده ی دندانپزشکی کرمان طبق مطالعه حاضر، نگرانی از بروز خطای حین کار بود؛ به نظر می رسد راهکار مناسب برای کاهش این نگرانی، مراجعه مکرر دانشجو به اساتید حین انجام پروسه درمان باشد و با توجه به رضایت دانشجویان از نحوه برخورد و تدریس اساتید بخش، این مشکل نیز قابل رفع به نظر می رسد؛ در حالی که در مطالعه ی Henzi و همکاران (۲۰۱۲)، دانشجویان سال پایین تر بیشتر نگران حمایت ناکافی اساتید بودند (۱۸)؛ همچنین، Ali و همکاران (۲۰۱۲) در پاکستان نشان دادند که نگرانی اصلی دانشجویان دندانپزشکی از متودولوژی آموزش و طرز تفکر و برخورد اساتید است (۱۹).

مهمترین نقطه قوت ترمیمی نظری در دانشکده دندانپزشکی کرمان طبق نظر دانشجویان مطالعه حاضر، نحوه تدریس و برخورد اساتید در کلاس، و مهمترین نقطه ضعف آن زمان برگزاری کلاس ها بود که به دلیل برگزاری اکثر کلاس های ترمیمی در ظهر و بعد از ظهر این نتیجه قابل انتظار بود؛ امید است با افزایش تعداد کلاس های دانشکده این مشکل مرتفع گردد. به هر حال آنچه مشخص است این است که برگزاری کلاس ها در صبح هنگام تاثیر مثبتی روی گیرایی و آموزش پذیری افراد دارد.

دیدگاه دانشجویان با نمره ی عملی ۲۰-۱۷ در همین خصوص به طور معنی داری بهتر از دانشجویان نمره ی ۱۶/۹۹-۱۴ است. همبستگی منفی بین سال تحصیل و میانگین نمره نحوه آموزش می تواند ناشی از افزایش مهارت و اطلاعات دانشجویان سال بالایی باشد؛ همچنین، همبستگی مثبت بین نمره ترمیمی عملی و دیدگاه پیرامون آموزش می تواند بیانگر انگیزه و توجه بیشتر دانشجویان به نحوه آموزش در این بخش ها باشد که سبب افزایش رضایت دانشجویان با نمره عملی بهتر می گردد.

در مطالعه حاضر، دانشجویان عدم رضایت خود از دوره پری کلینیک ترمیمی را عمدتاً متأثر از ترکیب مواردی چون تعداد زیاد دانشجویان حاضر در این بخش، کمبود امکانات، زمان، تعداد جلسات، و سرانه استاد به دانشجو دانستند که این عدم رضایت در نتایج مطالعات مشابه در دیگر بخشهای دانشکده هم مشاهده شد (۱۳ و ۱۴).

در مطالعه نجفی و همکاران دانشجویان بر لزوم مطالعه کتب مرجع تاکید داشتند و درصد بالایی معتقد بودند که سخنرانی اساتید همراه با مشارکت فعال دانشجویان بهترین روش تدریس دروس نظری است (۶) که با نتایج مطالعه حاضر مشابهت دارد؛ دانشجویان بهترین روش آمادگی جهت امتحانات درس ترمیمی نظری را بهره گیری از سخنرانی اساتید و استفاده از کتب مرجع، جزوات درسی، و مشارکت فعال دانشجویان در کلاس ها اعلام داشتند. اگرچه با توجه به کمبود وقت کافی جهت بررسی کامل یک موضوع در یک یا چند جلسه مطالعه کتب مرجع لازم بنظر می رسد، ولی با توجه به حجیم بودن مطالب و فشردگی برنامه امتحانی مطالعه کتب مرجع معمولاً جزو اولویتهای درسی اکثر دانشجویان نیست؛ از این رو تدوین کتب مرجع ملی متناسب با نیازهای دانشجویان دوره عمومی ضروری بود که نهایتاً با مشارکت اساتید دانشکده دندانپزشکی کرمان در رشته ترمیمی به انجام رسید.

از نظر بیشتر دانشجویان جهت بررسی توانایی کار عملی ترمیمی، برگزاری امتحان ترمیم و تراش روی بیمار به همراه ارزیابی عملکرد دانشجو در طول ترم روش مناسب تری است.

را در برنامه ریزی های راهبردی مورد استفاده قرار داد و از بازخوردهای بعدی در مطالعات آینده که سبب احساس امنیت روانی، افزایش اعتماد به نفس و خودشکوفایی بیشتر دانشجوی، و انگیزه یادگیری بالاتر می گردد آگاهی حاصل نمود. از آن جایی که تحقیق حاضر در یک دانشکده انجام شده، نتایج بدست آمده قابل تعمیم به کل دانشکده ها نیست و بهتر است تحقیقی مشابه با محتوای یکسان در کل دانشکده های دندانپزشکی کشور انجام گردد.

سپاسگزاری

این مقاله نتیجه طرح تحقیقاتی و پایان نامه دانشجویی مصوب دانشگاه علوم پزشکی کرمان است و بدین وسیله از حمایت‌های مالی مسئولین ذیربط قدردانی می گردد. همچنین، از زحمات خانم دکتر مریم راد مشاور محترم آماری نیز سپاسگزاری می شود.

References:

1. Divaris K, Barlow PJ, Chendea SA, Cheong WS, Dounis A, Dragan IF, et al. The academic environment: the students' perspective. *Eur J Dent Educ.* 2008;12 Suppl 1:120-30.
2. Walker MP, Duley SI, Miles Beach M, Deem L, Pileggi R, Samet N, et al. Dental education economics: challenges and innovative strategies. *J Dent Educ.* 2008; 72(12): 1440-9.
3. Jahangiri L, Mucciolo TW, Choi M, Spielman AI. Assessment of teaching effectiveness in U.S. Dental schools and the value of triangulation. *J Dent Educ.* 2008;72(6):707-18.
4. Doodoo MS. Estimating the marginal cost of financing physician training in the US. Association of American Medical Colleges. [2008 Jan 18]. Available from: www.aamc.org/workforce/pwrc07/2007annualmtgpdfs/panelf/doodoo.pdf
5. Amanat D, Momeni SH, Amanat N. Evaluating students' satisfaction of educational situation in Shiraz dental school. *Shiraz Univ Dent J.* 2010; 10(4): 356-60. [In Persian]
6. Najafi A, Jaber Ansari Z, Naseri M. Dental students' perceptions on restorative dentistry education in Shahid Beheshti Dental School. *Dent J Sch.* 2014; 32 (2): 97-103.

در مورد دوره ترمیمی عملی در دانشکده دندانپزشکی کرمان نیز مهمترین نقطه نقطه قوت، سرانه استاد به دانشجو بود؛ مسلما با افزایش تعداد اساتید، بخش آموزش عملی و نظری قویتر و همه جانبه تر خواهد شد. مهمترین نقطه ضعف نیز فضای فیزیکی بخش ترمیمی بود؛ با توجه به اینکه رشته ترمیمی رشته ی پایه ای در دندانپزشکی است، امید است در آینده در مورد بهبود فضای فیزیکی بخش اقدامات سودمندی به عمل آید.

بر اساس یافته های حاصل از این مطالعه، دیدگاه کلی دانشجویان دانشکده دندانپزشکی کرمان نسبت به آموزش دندانپزشکی ترمیمی و نحوه آموزش و امتحانات در بخش ترمیمی این دانشکده متوسط رو به مثبت ارزیابی گردید؛ اما در زمینه فضای فیزیکی و امکانات این بخش لازم است تمهیداتی اندیشیده شود.

از آن جایی که کیفیت آموزش و تجهیزات به شدت بر موفقیت و میزان رضایتمندی دانشجویان اثرگذار است، جهت نزدیک شدن به شرایط مطلوب تر می توان نتایج مطالعه حاضر

7. Zarrabian M, Farzianpour F, Razmi H, Sharifian MR, Khedmat S, Sheykh-rezaee MS, et al. Internal evaluation of the endodontics department, school of dentistry, Tehran University of Medical Sciences. *Strides Dev Med Educ.* 2009; 5(2): 135-42. [In Persian]
8. Sanatkhani M, Molla Z, Akbari M. Evaluation of the Students' Perception about Clinical Education and Examination in Mashhad School of Dentistry (Iran) in 2009. *J Mash Dent Sch.* 2012; 36(3): 211-22. [In Persian]
9. Shetty VB, Shirahatti RV, Pawar P. Students' perceptions of their education on graduation from a dental school in India. *J Dent Educ.* 2012; 76(11): 1520-6.
10. Eslamipour F, Shirban F, Refaei P. Assessment of dental students' satisfaction of clinical departments in Isfahan dental school. *Iran J Med Educ.* 2011; 10(5): 625-33. [In Persian]
11. Fattahi Z, Javadi Y, Nakhaee N. A survey on dentistry students' satisfaction with their discipline and some of the related factors. *Strides Dev Med Educ.* 2004; 1(1): 32-40. [In Persian]
12. Pejhan A, Sabbaghzadeh M, Yaghoobifar MA. Investigating the Satisfaction rate of the Students of Sabzevar University of Medical Sciences from the educational services and facilities in 2008. *J*

- Sabzevar Univ Med Sci. 2010; 17(2): 129-34. [In Persian]
13. Mohammadi N. (dissertations). Evaluation of opinions of Kerman dental school's students concerning education in periodontics preclinical course in 2010-2011. Kerman: Kerman University of Medical Sciences; 2011. [In Persian]
 14. Naderi A. (dissertations). Assessment of Kerman dental school's students concerning education in endodontic preclinical course in 2010-2011. Kerman: Kerman University of medical sciences; 2013. [In Persian]
 15. Borhani A. (dissertations). Evaluation of opinions of Kerman dental school's students concerning education in periodontics department in 2013-2014. Kerman: Kerman University of medical sciences; 2014. [In Persian]
 16. Abdoli Z. (dissertations). Assessment of Kerman dental school's students concerning education in endodontics department in 2012-2013. Kerman: Kerman University of medical sciences; 2013. [In Persian]
 17. Faryabi J, Farzad M, Sinaee N. University students' point of view about clinical evaluation using objective structured clinical examination (OSCE), Kerman School of Dentistry. *Strides Dev Med Educ.* 2009; 6(1): 34-9. [In Persian]
 18. Henzi D, Davis E, Jasinevicius R, Hendricson W, Cintron L, Isaacs M. Appraisal of the dental school learning environment: the students' view. *J Dent Educ.* 2005; 69(10):1137-47.
 19. Ali K, Raja M, Watson G, Coombes L, Heffernan E. The dental school learning milieu: students' perceptions at five academic dental institutions in Pakistan. *J Dent Educ.* 2012; 76(4):487-94.

Educational Quality and Facilities Assessment in the Department of Restorative Dentistry from the Viewpoint of Dentistry Students of Kerman University of Medical Sciences, Iran, in 2014

Niloofar Shadman^{1*}, *Shahram Farzin Ebrahimi*², *Molook Torabi*³, *Sina Safari*⁴, *Sara Khaleghi*⁵,
*Marzieh Karimi-Afshar*⁶

1. Associate Professor, Department of Operative Dentistry, School of Dentistry, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran
2. Assistant Professor, Department of Operative Dentistry, School of Dentistry, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran
3. Associate Professor, Department of Maxillofacial Pathology, School of Dentistry, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran
4. Assistant Professor, Department of Prosthodontics, School of Dentistry, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran
5. Dentist, School of Dentistry, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran
6. Assistant Professor, Department of Orthodontics, School of Dentistry, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran

•Received: 26 Jul, 2016

•Received Corrected Version: 5 Nov, 2016

•Accepted: 27 Nov, 2016

Background & Objective: Restorative dentistry is a fundamental field in dentistry and students' opinions about its education can be helpful in finding its deficiencies and solving them. The aim of this study was to evaluate dentistry students' attitudes toward restorative dentistry education, and its facilities and physical environment.

Methods: This descriptive, cross-sectional study was performed on fourth, fifth, and sixth year students of the School of Dentistry of Kerman University of Medical Sciences, Iran. The data collection tool was a two-part questionnaire consisting of demographic characteristics form and 38 questions about environment, facilities, and educational and exam methods, and 1 open question scored based on a Likert scale (very appropriate to inappropriate). Data were analyzed using t-test, ANOVA, and linear regression in SPSS software. The significant level was considered as 0.05 in all tests.

Results: Among the 110 participants, 61.8% were women and 38.2% were men. The average attitude score (from 26 to 130) was 84.86 ± 11.30 . Overall attitude score was not significantly different between genders, academic years, and different restorative scores. However, in the education field, the fifth and sixth year students had significantly higher attitude scores than the fourth year students.

Conclusion: Satisfaction with the clinical and theoretical education of restorative dentistry in the School of Dentistry of Kerman University of Medical Sciences is acceptable, but its physical environment and facilities must be improved.

Key Words: Restorative dentistry, Education, Students, Attitude, Kerman (Iran)

*Correspondence: Department of Operative Dentistry, School of Dentistry, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran
 • Tel: (+98) 34 3211 9021 • Fax: (+98) 34 3211 9021 • Email: niloo_shad@yahoo.com